

בבית המשפט העליון

דנ"מ 5958/21

לפני: כבוד הנשיאה א' חיות

המבקשת: הסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל –
ההסתדרות במרחב חיפה

נגד

המשיב: המוסד לביטוח לאומי

המתייצב בהליך: היועץ המשפטי לממשלה

בקשה לדיון נוסף על פסק דינו של בית המשפט העליון
בבר"מ 6729/10 מיום 8.7.2021 אשר ניתן על ידי כבוד
המשנה לנשיאה (בדימ') ח' מלצר, השופט (כתוארו אז) נ'
הנדל והשופט י' עמית;

בשם המבקשת: עו"ד דן ביין; עו"ד יואב ביין; עו"ד חגי טל

החלטה

זוהי בקשה לקיים דיון נוסף בפסק דינו של בית משפט זה (המשנה לנשיאה
(בדימ') ח' מלצר, השופט (כתוארו אז) נ' הנדל והשופט י' עמית) מיום 8.7.2021 בבר"מ
6729/10 (להלן: פסק הדין).

רקע הדברים ופסק דינו של בית המשפט העליון

1. הרקע העובדתי הרלוונטי לענייננו תואר בהרחבה בפסק הדין ובתמצית יאמר כי
מדובר בבקשה לאישור תובענה כייצוגית שהגישה המבקשת בשנת 2010 נגד המוסד
לביטוח לאומי (להלן בהתאמה: הבקשה לאישור והמשיב), לפי החלופה הקבועה בפרט
11 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: חוק תובענות
ייצוגיות או החוק), להשבת סכומים שגבה שלא כדין. הבקשה לאישור נסובה על אי
התאמה בין דמי הביטוח שגבה המשיב במשך שנים רבות ממעסיקים, ובין גובה השכר
שעל יסודו, בסופו של דבר, חושבו ושולמו לעובדים גמלאות מבוססות הכנסה לאחר
קרות "אירוע מזכה". על פי הנטען בבקשה לאישור, במשך עשרות שנים, מעסיקים לא

כללו בתלושי השכר של עובדיהם הטבות שונות, אף שהן נחשבות כהכנסה חודשית המהווה בסיס לתשלום דמי ביטוח שמעסיקים חבים בתשלומם. על מנת להתמודד עם פרקטיקה זו, המשיב נהג לערוך למעסיקים ביקורות ניכויים שבמסגרתן גבה דמי ביטוח ביחס לאותן הכנסות נוספות שלא נכללו בתלושי השכר. אלא שלטענת המבקשת גביית דמי הביטוח במסגרת ביקורות הניכויים נעשתה באופן קולקטיבי, מבלי שניתן היה לייחס באופן פרטני את דמי הביטוח שנגבו מהמעסיקים, לעובדים שעבורם נגבו הכספים. כפועל היוצא מכך, בקרות אירוע מזכה, נהג המשיב לשלם לעובדים גמלאות בהתבסס על שכר שלא שיקף את מלוא ההכנסה שאמורה הייתה לשמש בסיס לחישוב הגמלה. על פי הנטען בבקשה לאישור, כתוצאה מהתנהלות זו, הוחזקו בידי המשיב דמי ביטוח בהיקף מצטבר של מיליארדי שקלים אשר לא שימשו למטרה שלשמה הוסמך המשיב לגבותם, ולא שולמו כנגדם באופן מלא גמלאות מחליפות הכנסה למי שהיה זכאי לקבלן.

הבקשה לאישור נועדה, אפוא, לגרום למשיב לחדול מהתנהלות זו ולתקן את העיוות שנוצר בעטייה, וכן לפצות את חברי הקבוצה שבשמה הוגשה הבקשה לאישור – עובדים שלא קיבלו גמלה בעד מלוא הכנסותיהם – בשיעור יתרת הגמלה המגיעה להם.

2. המשיב, בתגובה, עתר לסילוק הבקשה לאישור על הסף בטענה כי זו אינה מתאימה להתברר כתובענה ייצוגית. לטענתו, התביעה אינה באה בגדר פרט 11 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות, שכן אין מדובר בתביעה להשבת סכומים שנגבו שלא כדין לידי מי ששילם אותם. זאת משום שדמי הביטוח נגבו מהמעסיקים ולא מהעובדים. עוד טען המשיב כי עניינה של הבקשה לאישור בתביעה לתשלום הפרשי גמלאות, שעילתה הפעלה או אי-הפעלה של סמכויות פיקוח, הסדרה או אכיפה, ועילה זו הוחרגה במפורש מחוק תובענות ייצוגיות בסעיף 3(א) לחוק.

3. בית המשפט קמא דחה את הבקשה לסילוק על הסף, ועל החלטה זו הגיש המשיב בקשת רשות ערעור לבית משפט זה שהתקבלה ונדונה כערעור. במסגרת הליך הערעור, הודיע היועץ המשפטי לממשלה (להלן: היועץ) על התייצבותו והגיש עמדה מטעמו לפיה על המשיב לפעול לגיבוש נהלים ודרכי פעולה מתאימים שיבטיחו הלימה בין דמי הביטוח המשולמים אגב ביקורת ניכויים, ובין גובה השכר שעל יסודו תחושב ותשולם הגמלה לעובד בהתקיים אירוע מזכה. בהמשך לכך, ובהתאם להמלצת בית המשפט, הודיע המשיב ביום 8.4.2013, כי החל מחודש ינואר 2013, המוסד לביטוח לאומי יישם את המלצות היועץ והחל להפעיל מערכת שבאמצעותה מתבצע תשלום הפרשי גמלה באופן שמספק פתרון למצב שתואר לעיל. עוד הודיע המשיב כי החליט להחזיר כספים לעובדים שלא קיבלו גמלאות מלאות החל משנת 2003, וזאת מבלי שיהיה בכך משום

הודאה באיזו מהטענות שהועלו על ידי המבקשת. בנסיבות אלו סבר המשיב כי דין הערעור להתקבל ועתר לחייב את המבקשת בהוצאות משפט ושכר טרחת עו"ד. המבקשת מצדה טענה כי יש לראות בשינוי שחל בהתנהלות המשיב משום הודאה בטענות שהועלו בבקשה לאישור, וכי חדילת המשיב מאופן ההתנהלות שבו נגבו הכספים כמו גם פועלו להשבת הכספים, הם תוצר ישיר ובלעדי של הבקשה לאישור שהשיגה את מטרותיה. על רקע זה, המבקשת הודיעה כי ניתן למחוק את הבקשה לאישור אך ביקשה לחייב את המשיב בתשלום גמול ושכר טרחה כקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

4. לנוכח ההתפתחויות האמורות, הצטמצמה המחלוקת בערעור לכדי סוגיה אחת ויחידה – טענת המבקשת כי יש לפסוק לה גמול ושכר טרחה לפי חוק תובענות ייצוגיות בגין הבקשה לאישור שהשיגה לדידה את יעדה, וכנגדה עמדת המשיב כי לא זו בלבד שאין להיענות לבקשת המבקשת אלא שיש לפסוק לטובתו הוצאות משפט ושכר טרחת עו"ד בגין הערעור.

5. דעת הרוב (מפי השופט עמית והשופט (כתוארו אז) הנדל), סברה כי בנסיבות המקרה דנן אין מקום לפסוק למבקשת גמול ושכר טרחה מכוח חוק תובענות ייצוגיות. השופט עמית הגיע לתוצאה זו לאחר שקבע כי התובענה שהוגשה אינה באה בגדר פרט 11 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות, שכן עניינה של התובענה באכיפת זכויות העובדים לתשלום מלוא גמלת הביטוח המגיעה להם, ולא בתביעה להשבת סכומים ששולמו על ידי המעביד. בנסיבות אלו השופט עמית סבר כי יש לקבל את הערעור ולסלק את הבקשה לאישור על הסף, אך בהתחשב בתרומתה של המבקשת לתוצאות ההליך, קבע כי יש לפסוק לטובתה שכר טרחה בסך 75,000 ש"ח. השופט (כתוארו אז) הנדל, הגיע לאותה התוצאה אך בדרך אחרת. לשיטת השופט הנדל, בענייננו לא היה הכרח לדון בשאלת התאמת ההליך למוסד התובענות הייצוגיות ובכלל זה בפרשנותו של פרט 11 לתוספת השנייה לחוק. זאת, משום שלגישתו, מרגע שהמשיב החליט לשלם את הסכומים מושא ההליך מבלי להודות בטענות המבקשת, הערעור מיצה את עצמו, ומשכך, המבקשת יכלה לדרוש, לכל היותר, הוצאות משפט בגין דחיית הערעור. השופט הנדל הוסיף, בבחינת למעלה מן הצורך ומבלי לקבוע כללים גורפים ביחס למקרים מהסוג הנדון, כי הידרשות לשאלת סיווגו של ההליך לפי פרט 11 לתוספת השנייה לחוק מוליכה אף היא לאותה תוצאה ולפיה אין לפסוק למבקשת גמול ושכר טרחה מכוח חוק תובענות ייצוגיות. לשיטת השופט הנדל, בענייננו המשיב גבה את דמי הביטוח בסמכות וכדין, והפגם שנפל מתייחס לסכום התגמולים ששולמו בסופו של דבר על ידי המשיב, אך דרישה לתשלום תגמולים ששולמו בסכום נמוך מזה שקבוע בחוק אינה עילה לאישור תובענה ייצוגית לפי פרט 11 לתוספת השנייה לחוק.

בניגוד לדעת הרוב, המשנה לנשיאה (בדימ') מלצר, סבר כי בענייננו ניתן היה להגיש את ההליך במסגרת תובענה ייצוגית. לדעתו ניתן לראות בבקשת האישור הליך המבוסס על עילת ההשבה כמשמעה בדיני עשיית עושר ולא במשפט, ומכאן שהיא באה בגדרי פרט 11 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות. על יסוד קביעה זו סבר המשנה לנשיאה (בדימ') כי המבקשת ובאי כוחה זכאים לגמול ולשכר טרחה וזאת בהתאם לאמות המידה שנקבעו בפסיקה לעניין חוק תובענות ייצוגיות, במקרים שבהם התובענה הייצוגית השיגה את מטרתה.

הבקשה לדיון נוסף

6. המבקשת טוענת כי בפסק הדין נקבעו הלכות חדשות וקשות אשר מצדיקות לקיים בו דיון נוסף.

בעיקרו של דבר, המבקשת סבורה כי דעת הרוב העניקה פרשנות מצמצמת למונח "גביה שלא כדיון", הקבוע בפרט 11 לתוספת השנייה לחוק, ולפיה די בכך שהגבייה נעשתה בסמכות על מנת להסיק כי נעשתה כדיון. לטענת המבקשת, פרשנות זו עולה כדי הלכה חדשה המנוגדת לאופן שבו פורש המונח בפסיקה קודמת של בית משפט זה והיא מוליכה לתוצאה קשה שכן היא מכשירה פרקטיקה פסולה של החזקה ושימוש בכספי ציבור מצד רשות, גם בנסיבות שבהן הרשות גבתה את הכספים בניגוד למטרה שלשמה ניתנה לה הסמכות בחוק. המבקשת מוסיפה וטוענת כי מפסק הדין משתמע הלכה נוספת ולפיה, במקרים שבהם הליך שהוגש אינו נכנס "בדיוק" בגדר אחד הפריטים שבתוספת השנייה לחוק, לא ניתן יהיה לפסוק גמול ושכר טרחה לפי אמות המידה שנקבעו בפסיקה לפי חוק תובענות ייצוגיות, וזאת גם אם התובענה השיגה את מטרות ההליך במלואן ולא ניתן היה להשיגן בדרך דיונית אחרת. לטענת המבקשת, הלכה זו מנוגדת לתכליתו של חוק תובענות ייצוגיות שכן היא יוצרת תמריץ שלילי למי שנטל על עצמו סיכון, יזם את ההליך והביא תועלת לציבור הרחב, כבענייננו.

דיון והכרעה

7. לאחר שעיינתי בפסק הדין ובבקשה לקיום דיון נוסף הגעתי לכלל מסקנה כי דין הבקשה להידחות. דיון נוסף הוא הליך חריג ונדיר שיש לייחדו אך לאותם מקרים שבהם נפסקה הלכה חדשה העומדת בסתירה להלכה קודמת של בית המשפט העליון, או שמפאת חשיבותה, קשיותה או חידושה ראוי לקיים בה דיון נוסף (סעיף 30(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984; דנ"מ 7902/19 שילה נ' הועדה המקומית לתכנון ובניה ירושלים, פסקה 5 (23.4.2020)).

לא זה המקרה שלפנינו.

8. עיון בפסק הדין מעלה כי לא נקבעה בו כל הלכה חדשה. טענת המבקשת לפיה בפסק הדין נקבע בדעת רוב כי די בכך שגבייה נעשית מכוח סמכות בחוק כדי להסיק שהיא נעשתה כדין – אין בה ממש. כעולה מפסק הדין, השופט עמית כלל לא נדרש לפירוש התיבה "גבייה שלא כדין" אלא מיקד את הדיון ברכיב ההשבה. בהקשר זה קבע השופט עמית כי משאין זהות בין מי ששילם את הכספים (המעבידים) ובין מי שתבע את הסכום ששולם (העובדים) ואף אין זהות בין הסכום שנגבה (דמי הביטוח) ובין הסכום שנתבע (הפרשי גמלה), הרי שעניין לנו בתובענה לאכיפת זכות ולא בתביעת השבה כמשמעה בפרט 11 לתוספת השנייה לחוק. השופט הנדל לעומתו, דן אמנם במונח "גבייה שלא כדין" אך שב והדגיש כי קביעתו בעניין זה תחומה לנסיבותיו הפרטניות של המקרה (פסקה 2 לחוות דעתו). הנה כי כן, לא זו בלבד ששופטי הרוב לא קבעו את ההלכה לה טוענת המבקשת, התוצאה שאליה הגיעו התבססה על נימוקים שונים, וכבר נפסק לא אחת כי אין לראות בקביעה המבוססת על דעות שונות משום "הלכה" (ראו, מני רבים: דנג"ץ 6679/20 חה"כ ד"ר יוסף ג'בארין נ' הכנסת, פסקה 10 (26.5.2021)).

9. הוא הדין ביחס להלכה הנוספת שלה טוענת המבקשת. דעת הרוב לא נדרשה, וממילא לא הכריעה, בשאלה האם ניתן היה להגיע לתוצאות שהושגו בהליך בדרך דיונית אחרת, שאינה תובענה ייצוגית. בניגוד לטענת המבקשת, מפסק הדין אף לא משתמעת קביעה בדבר שיטת התגמול שיש להחיל בהליכים בהם מתעורר ספק באשר לסיווגו של ההליך לפי אחד הפריטים שבתוספת השנייה לחוק. ומכל מקום, אין הצדקה לקיים דיון נוסף על "הלכה משתמעת" להבדיל מהלכה ברורה ומפורשת (ראו למשל: דנ"מ 2229/20 ברג נ' הועדה המקומית לתכנון ולבניה ראשון לציון, פסקה 16 (30.12.2020); דנ"א 4804/02 רביזדה נ' גולדמן (19.8.2002)).

אשר על כן, הבקשה נדחית. משלא נתבקשה תגובה אין צו להוצאות.

ניתנה היום, כ"ז בחשוון התשפ"ב (2.11.2021).

ה נ ש י א ה